

Конкурсни зборник XX/4

зборник радова награђених учесника
XX светосавског књижевног конкурса

Књажевац, 2012.

Конкурсни зборник XX/4

зборник радова награђених учесника

XX светосавског књижевног конкурса

Издавач:

Народна библиотека „Његош“

Књажевац

За издавача:

Владана Стојадиновић

Уредник:

Владана Стојадиновић

Технички уредник:

Александар Цветковић

Тираж: 200

Штампа:

Interactive, Ниш

ISBN 978-86-87537-24-8

XX светосавски књижевни конкурс

Народна библиотека „Његош“ први пут је расписала Светосавски књижевни конкурс у новембру 1992. године. Идеја покретача конкурса била је да се у Књажевцу подстакне књижевно стваралаштво и подрже млади, а и сви други аутори који се баве писањем поезије. Првих година на конкурс су учествовали и тада афирмисани књажевачки писци, попут Слободанке Станковић Илић. Поједини млади учесници, посебно аутори награђених радова, међу којима су Небојша Ђорђевић, Далибор Филиповић Филип, Ирена Спасић и Тамара Жикић, и касније су наставили да пишу и објављују поезију.

Светосавски књижевни конкурс временом је прерастао просторне оквире књажевачке општине, па последњих година на њему учествују аутори из целе Србије, а осим за поезију, расписује се и за област кратке прозне форме. Како је током првих седамнаест година постојања дао културолошки допринос у Тимочкој крајини и шире, Библиотека од 2009. објављује конкурсни зборник награђених радова.

У новембру 2011. конкурс је расписан двадесети пут. Тема конкурса била је „Легенда из мог краја“, а 111 учесника (80 одраслих аутора и 31 у конкуренцији млађих од петнаест година) послао је у Библиотеку 178 радова.

Конкурсни зборник XX/4 садржи радове које је жири, у саставу Слободанка Станковић Илић, Небојша Ђорђевић и Владана Стојадиновић, оценио као најуспешније.

У част јубиларног, двадесетог конкурса, уредник је одлучио да, ван конкуренције, у зборник укључи и поједина песничка остварења књажевачких аутора, некадашњих учесника Светосавског књижевног конкурса, Војислава Аранђеловића, Слободанке Станковић Илић и Небојше Ђорђевића. Ови радови третирају тему овогодишњег конкурса – „Легенда из мог краја“, а раније су објављени у песничким збиркама поменутих аутора.

Владана Стојадиновић

**Од Суботице до Врања,
од Озрена до Златибора...**
(утисци конкурсног жирија)

Заједнички утисак свих чланова жирија о XX светосавском књижевном конкурс јесте да је овогодишњи конкурс протекао у знаку хвале вредне кратке прозе (и деце и одраслих), док су песници (и деца и одрасли) потпуно изневерили елементарна књижевна очекивања и организатора и жирија на овом тематском књижевном конкурс.

Конкретније говорећи, запажања су следећа:

У категорији поезије млађих учесника конкурса одазив учесника био је бројчано слаб, а квалитет радова претежно је био незадовољавајући и у стилском и у тематском погледу, јер су се деца држала анагроног клишеа писања и била су више усмерена на личност Светог Саве него на шире постављену конкурсну тематику.

У категорији поезије одраслих одазив учесника се бројчано може сматрати једва просечним, а већина песника (који су махом били традиционалисти) није испоштовала тематске конкурсне захтеве, или је то учинила али на квалитативно неодговарајућем нивоу.

Категорија прозе млађих учесника конкурса донела је право задовољство и организатору и жирију, јер је одазив деце био веома добар и то нарочито из оних средина у којима се годинама уназад запажа чињеница посебног рада са децом (нпр. у Белом Потоку код Београда итд.)

Генерално гледано, у поменутој категорији лоших радова није било, већ су радови били стилски изграђени, прецизни, концизни и зрели, а прилаз конкурсној тематици био је различит (фактографски, лирски, бајковит, духовит, маштовит итд.) тако да су при вредновању радова одлучивале нијансе и степен разграничавања легенди од других сличних творевина.

У категорији прозе одраслих одазив је био сасвим добар, поготово ако се има у виду специфичност конкурсне теме, а охрабрујући је утисак да је на југу Србије (нпр. у Лесковцу итд.) интересовање за конкурсно учешће порасло у односу на раније године.

Већина аутора у поменутој категорији у потпуности је испоштовала конкурсне услове, тако да је, уопштено гледано, проза одраслих била на сасвим добром квалитативном нивоу (чак упадљиво бољем него раније), а прикупљени конкурсни радови представљају занимљив материјал за боље сагледавање недовољно познатих локалних легенди из разних крајева Србије (од Суботице до Враћа, од Озрена до Златибора...)

У вези са својим радом жири је усвојио следеће критеријуме:

- што прецизније поштовање конкурсне теме, тј. да рад презентује конкретну легенду из одређеног краја, а не нешто друго;
- што доследније поштовање дефинисаног појма легенде, тј. не сувише произвољан приступ и импровизације у одговору на конкурсни задатак;
- доминацију елемената могуће реалности у садржини легенде над елементима происте-

клим из митова, обичаја, обреда, веровања, бајки и других маштарија или неубедљивих интерпретација;

- успостављање односа између литерарних елемената и фактографских елемената у конкретном раду, а у смислу давања преваге литерарним елементима над пуким препричавањем;
- постојање неких стилских или садржајних особености које рад чине упечатљивијим у односу на остале радове.

Управо је стриктном применом набројаних критеријума жири сагласно донео све своје одлуке, а конкретна образложења биће дата у конкурсном зборнику покрај награђених и похваљених радова.

И, најзад, имајући на уму чињеницу да је из конкурсног материјала било могуће издвојити више од педесет јасно и целовито представљених легенди, жири сматра да је обезбеђивањем овакве ретке грађе (коју је могуће и додатно истраживати) спроведени конкурс у значајној мери испунио своју културолошку функцију.

Слободанка Станковић Илић,
председник жирија

Легенда из мог краја

из пера књажевачких песника,
некадашњих учесника Светосавског
књижевног конкурса

Војислав Аранђеловић

члан Удружења књижевника Србије

Молитва¹

Царе Баране,
Не шаљи кугу на моју варош.
Царе Баране, утробо плодна,
Не сеј зло семе у поља моја родна.
Јер ми смо људи прости.
Ми не умемо кад не желимо,
Али кад хоћемо, тад нам и зими,
Не само за лета,
И биље, и вода, и камен процвета.

Чим смо се свили на огњишта
Подно Јевика, испод Тресибабе,
Нама су бабе и жреци
И многи наши преци
Прорекли стреле несите
И много проје и каше да засите
Оне што им прст оскврни душу
И распара тело,
А не сретете, обично, ниско и прозирно чело.

---

1 Војислав Аранђеловић, *Педесет песама*. Књажевац:
Књижевни клуб „Бранко Миљковић, 2004.

А ми смо – што смо.
Навикли да се окрепимо
На листу ливадског зеља.
Нама је мало весеља и врло мало среће
Потребно да се точак креће,
Да се окреће долап
Што нас ко Антеја напаја
И снове спаја у уздах, па крик:
Који закопник може да одреди,
И како онај, ако мишљу пише,
Може да пропише како да нам деца расту
И како да шљиве роде
Док у камен теку ове наше
Понекад бистре, а понекад мутне воде.

Царе Баране, велики господине,
Проспи ројеве наде на грозне винограде
И буљуке тврде вере у заситост белог смока
На пешеве и ревере господина Тимока
(може по мери, а може и одока).
А они нека загазе у воду – нек' траже,
Крштења бар ради.
И нека се сами искују
Ил' како им Свевишњи даде...

Пошичка²

Да је Раденко жив,
И да је деда Урош жив,
(А живи су чим су у песму улезли),
Причали би ви како на дол',
Низ рекуту, код Двебуће,
Као две руће у небо,
Има пештера Бижина дувка:
Свртиште за збегови и сви што лутају,
Да се скутају од громови и сприје,
Од але и неведе;
Зеватрина од зиму,
Сушина од ћишу,
Подкапина од град,
Вардиште од стра,
Збежиште од Бугари и Турци,
Од болешчине и 'ајдуци.
За старци и бабе,
За момци и девојће,
За чавће и сојће,
За козу и овчицу,
За капу и торбицу,
За бисази с пшеницу,
За малечку дечицу...

---

2 Војислав Аранђеловић, *Сто месеца*. Књажевац: Књижевни клуб „Бранко Миљковић“, 2004.

И, тека, веле – било турско време,
За Папрачани бreme, големо, тешко...
Спало се на стра:
Једни у плевње,
Друђи у ижу – на вра.
Једно се не знало,
Једно – не се ни осечало:
Ни тврдо ни свраб,
Ни б'ла ни татаб.
Слушали се само петлови и ћувала
И како псета лају – да знају
Каква сила дооди:
Да ли су Турци сас добру вољу,
Ел' пошли да пале и да кољу...

И овак' ми причали:
Једанпут Турци, пред сам снег,
Одовуд одонуд, уз реку, низ брег,
Улеле, алеле, улеле, алелее...
А ми – кво доватиш – па у збег.
Наплни се Бижина дувка
Сас љуђе и сас сточицу.
И занеме од стра':
Ни куче лавну, ни замаука маче,
Ни се човечина закашља,
Ни женетина закука...
Само једно детенце
Зарова палак па погласно.
Башта га уштипа да престане,
А оно појако – нече да мане.
Црн се мрак од стра' упали,
Очи, кано стреле, избодоше детето
И оно занеме – да стра излечи,
Ама му се чуше последње речи:
„Тато, не стезај ми пошичкуту!“

П. С.

Беше време турско, беше пола Папратна у Бижину дувку, нестаде дете, једно, две; и људи несташе гоџа, али пак куће биле пне, и деца се играла и галамила; и ишло се у Репушницу, и у Каменицу, и у Калну на гости; и одселише се људи у Црвење и друга села, и пак остаде доста у Папратну. И беоше ратови (и турсџи, и Први светсџи и Друђити кад се изделимо на четници и партизани... И па остаде народ, и село би живо... Али после друђити рат, кад влас узеше комунисти, поче Папратна да се осипује. Почеше децу да прачају по школе (и држава и родитељи), почеше у Књажевац да праје вабриће и – љуђе се раселише у Дубраву, у Трговиште, по Књажевац и куде не, а Стара планина и овај убава брда и потоци почеше да се гуше као да им неђи пошичку заврта:

Када ли че престане?

Слободанка Станковић Илић

члан Савеза књижевника у отаџбини и расејању и
Хаику удружења Србије и Црне Горе

Лети прича – змејна и љубавна³

(ко не виде змаја од Јастрепца, „од Змајевца од
воде студене“, виде „Змеја“ од Дојкиног врела)

I   Змеј од Јаловик Извора

1.

Зла се прича
врлетима врежи
о напасти
са Старе планине,
што не призна
„ни Бога ни власти“,
све што такне
Бешчаст обешчасти.

2.

Одјек приче
у дољу силази
да залуди
Каланке девојке,
о незнаној сили
пред вратима
и нежноме зраку –
љубавнику.

3   Слободанка Станковић Илић, *Сувозидница*. Књажевац :
Књижевни клуб „Бранко Миљковић, 2000.

3.

Ко од прича
да истину скује
и „од зала
да весеље ствара“
кад занесу
лепе чобанице,
а женику
„ни трага ни гласа“?

4.

– Женик-Змеј је,
проклето му семе, –
вајкале се
усахле старице –
што, ненасит,
лепотом се сити,
све запоре
у огањ сажеже,
не може га
ништа уставити...
Урок влада
па укора нема... –

5.

– Женик ми је
од свију најбољи.
Кад је мени,
нек је и другима...
Ваљан свима,
ваљанији мени...
„Што кајање
кад може надање“, –

шапутале
за укор-девојке.
хтела младост
да надмудри старост.

6.

Ко покуша
да изникло семе,
накот змејски,
покоси секиром –
пламен ће му
језик око прага,
с јалов-поља
глад до насред стола...
па свак' чини
што чинити мора –
одсели се
са Змејевих гора.

7.

Део приче
Змајеве претиче
па се своди
на извором своде
Ко дом гледа
да се и огледа,
кад бистрицом
забистри се лице,
да женика
препозна девојка.

II Змеј од Трговишког Тимока

*

Померене
границе Змејевства
од Миџора
до посред Књажевца.
Неодабран
кад отвори врата,
пред вратима
света свакојака.
Отвори ли
из'браница врата
пред вратима ничег
до ли Змеја
што опседа
чуване прагове
и разгони
просце и сватове.

*

Без моћи су
чувари девојке.
Пред Змејем се
све двери раздвере.
Пред Змејем се
све браве разбраве.
Не помишља
чувана девојка
„да одрекне
или да утекне“.

*

Пожеле ли
да змејују стари,
змејевање
„лудом радовање“.
старости су
крила непретна,
ни у зрака,
ни дична јунака.
Младовање
зналцу-змејевање.
Одреш се
учкур од чакшира.
Прска обруч
под скутом девојке.

III Змеј од Буцака

*

Хаља бела
и бела постеља...
Кошуља се, спремна, забелила
за љубљеног Змеја
из Буцака
што се, гарав,
краде из димњака,
кроз огњиште,
где је ватра згасла,
да Гараву
у жив плам распламса.

*

Досете се
брижни укућани
да доскоче
моми свепристајној
и крилатом њеном
обљубнику.
Заогњи се
огањ на огњишту.
Капну вода
преко руба котла
кад змеј склизну
из димњачког гротла.

*

Пролами се
небо громовима,
јечним јеком
груди у девојке
кад устуче
облак кишоносни
пред облаком
тешким, ледоносним.
Змеј нестаде,
ал' дивљају Але.
Тужан наук
брижнима остаде.

Небојша Ђорђевић,

члан Удружења књижевника Србије

Бараница или глоса о путавању кроз Баранов град⁴

*Зборе ли, плужу зорно поље, вилајете,
У ноћи по хлебу из пећнице миришу звезде,
Слово док сја, уврх говора и речи су творне
И опет мук, једак и горак, као осуда, блесак муње.
И вај.*

Зоран Бундало

Крстине, врзине и пут двоглав у хуј ветрушине,
ноћ се продева тлачна, кроз бездан провлачи
сплете
гласове одлаже, след вајне горе и лет орлушине,
зборе ли, плужу зорно поље, вилајете?

Рашти се застор, судиште погледом штују,
куле звонаре у срмен клепећу, дрезде,
ковачи усуд скерлетним оруђем кују
у ноћи по хлебу из пећнице миришу звезде.

А онда светлост, ново клијање дана,
та жезла живост за шкринуле зидове суморне,
гласови меропаха и сокалника около стења и
брана,
слово док сја уврх говора и речи су творне.

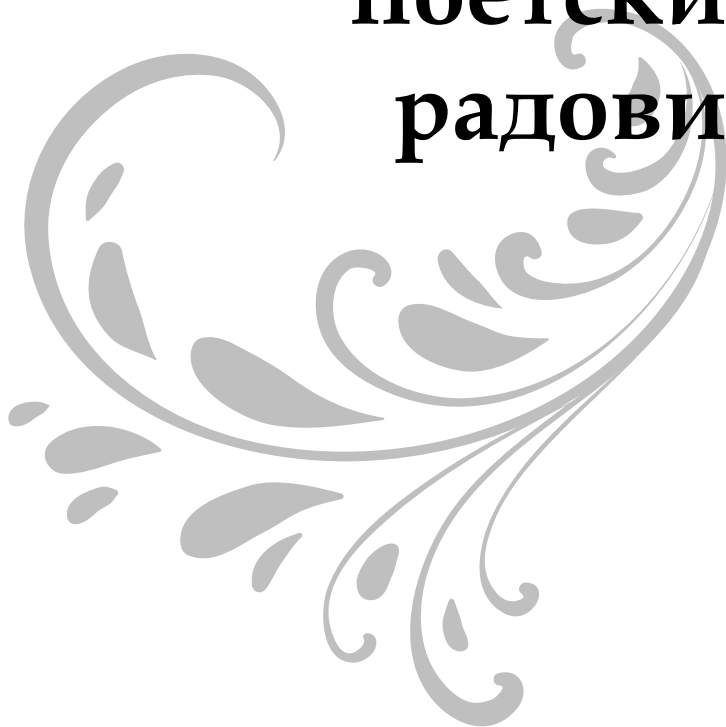
4 У: *Топлик*. Књажевац: Дом културе 2004.

И збори Баран, ослухнут на окончање,
да суди тишину народу, у борби да најави крај,
отуда стрелци, оклопници, високе узмичу мете
на трајање
и опет мук, једак и горак као осуда, блесак муње.
И вај.

**Награђени
поетски
радови**

Прву награду жири је доделио Слободану М. Стефановићу из Београда, због чврсте конструкције песме написане зрелим слободним стихом и насутиве садржине легенде која је асоцијативно преносива и на садашњицу.

Долазе две реке

Бедеми града
извирују из прошлости.
На врху брега
замишљам људе
чије сенке лелујају улицама
Јустиниане Приме,
а ја их осликавам испред
градске базилике.
У сусрет граду, долазе,
Свињаричка и Царичина река
које око зидина пуне језеро
које ће спасти град.
Соко се устремио на плен,
а Сунце је обасјало камени зид
из кога се појављује
змија Аграфена.
Не знам у који рам
све то да ставим
и питам се који је камен мудрости
или су сви мудраци.
Причам јој о Јустинијану,
а она само понекад
севне језиком
док у сусрет граду, долазе,
Свињаричка и Царичина река
које око зидина пуне језеро
које ће спасти град.

Јасмини Малешевић из Београда припала је друга награда за песму изграђеног слободног стиха и лирског прилаза теми са нагласком на љубави и жртви као честом полазишту у настанку легенди.

Легенда о Калемегдану

Развали погледом
Песму
О кули
Последњег царства
Које су градиле
Руке
Везане љубављу

О хиљаду
Одсечених глава
Лудо лепих
Мушких глава
Бачених уз реке
Узалуд

Развали погледом
Песму
О ножу
Који оштри
Месечеве сенке

О срцу
Расеченом
На крваво лишће
Да се богови
Нахране

Додирни погледом
Јуначке усне
Да се у мраку
Не изгубе

За доследан одговор на конкурсну тему, уз историјски приступ легенди у слободном стиху, трећа награда додељена је Ковиљки Ристић из Сокобање.

Девица

... И гласник разнесе абер,
Поданицима његовог величанства,
Да је нађу и доведу њему,
У куле Отоманског царства.

... И огласише се звона,
Од лелека једне мајке.
Пође она до султанова двора,
Да клечи, преклиње и крши руке,
Не би ли њена јединица
Отишла вољеном Озрену,
Као чедна, очувана Девица.

Виде мајка, сила Бога не моли.

И само у једном једином дану,
Два лика, младости судбине,
Уклесаше своја имена вечна
У две, онда, безимене планине.

Од тада, ветар повија шумовите гране,
У загрљаје прекрасног Озрена,
А Девица се, уз њега, чистотом горе њише,
Цветовима љиљана, а сва окићена.

Миша Лазар из Београда добио је похвалу жирија, за песму испевану у везаном стиху, у којој објашњава низ назива места утемељених на легенди о Светом Сави.

Светосавље

Ако и овде крочиш, путниче намерниче,
уплећен лажју што светом скита,
најбоље је – замоли ћутљивог крајпуташа
да ти знакове крај пута прочита.

Белег је сваки камен и сваки грм.
немушто слово крије реч, а реч причу
како се мудри принц у свеца обратио,
небо и земља довека да му кличу.

Савина вода – извор Савин, ено, гргољи!
Векове мости, без реке и без брода.
Где жеђ угаси тај младић ангелског лика
вечни знамен паде, са небеског свода.

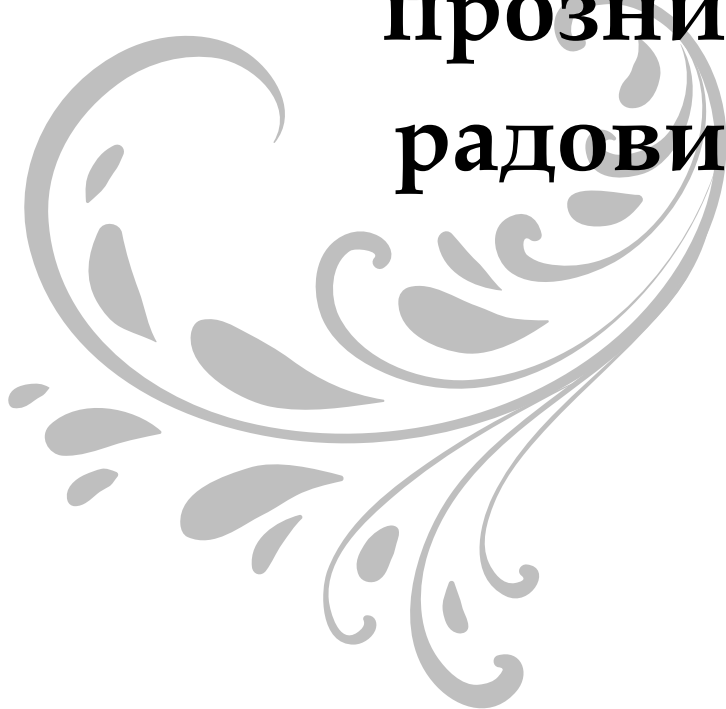
А онај бели камен, попут густе магле
у многој српској гори што тихује
Савина столица је – од одмора и беседе.
Место држи, а опет, Србијом путује.

Седло Савино завађене брегове мири.
И висине и низине светачку стазу шутију.
Под Савиним храстом монах је ницице пао,
кајеницу и молитву одрешио, да Богу путује.

Ако и овде крочиш, путниче намерниче,
уплећен лажју што светом скита,
са тог извора пиј, под тим грмом закрсти!
Светосавље чека, душа да га прочита.

**Награђени
прозни
радови**

Прва награда додељена је Љубинки Станковић из Лесковца, за рад у којем је легенда представљена на специфичан начин, минималистичким, савременим изразом и налик песми у прози.

Винарце

Севају црне муње на истоку. Дан се у ноћ претвори... црни облак што се на небу зададе у црно цело село обоји.

Град уби оно што живот селу значи. Пропаде летина цела. Од винограда осташе само чокоти црни, без лишћа и грозђа зрела. Вино се у поточима са брда слива. Од грозђа река вина тече... Вино мутно, као крв црна, малено село плави то вече.

По тој великој катастрофи што се једном у веку збива, дадоше селу име Винарце, да се по вину село назива.

Легенда живи... живи.

За добро конципирану причу која садржи легенду са неуобичајеним сагледавањем улоге ђавола, као некога ко није чинио злодела, већ је кажњавао људска недела, друга награда додељена је Снежани Јанковић из Лесковца.

Ђавоља варош, легенда мог краја

Двадесетак километара од Пролом Бање налази се Ђавоља Варош, једно од чуда света, земљана чаролија за коју научници тврде да је саграђена природним путем, тј. уз помоћ кише и ветра. Али киша и ветар не само да подижу ове куполе, већ их и руше. Колико се поруши толико се појави нових. То је регенерација моћних, земљаних пирамида, високих и до петнаест метара, на којима се налазе камене плоче попут шешира. Око њих је црвена вода, због црвеног блата. Никаквог живота ту нема, ни биљака, ни животиња.

Постоји прича коју препричавају сами мештани да је ту била варошица са добрим, срдачним и љубазним људима. Живели су мирно и достојанствено све док их једног дана нису напали разбојници и све их побили. Изненада је настало велико невреме. Разбојници су одлучили да преноће у кућама убијених становника. Пошто су и сами ђаволи били згранути и запрепашћени почињеним злоделом и злочиним, они су све убице казнили тако што су их претворили у земљане пирамиде. Од крви проливане недужних људи који су живели ту настала су два извора црвене боје.

Ноћу, кад би дувао ветар, кроз камене облике и шупљине би се чула стравична музика боли, патње и плача. То би пре личило на цвилбу и завијање, плачни ехо недужних становника. Због света тога многи избегавају ово место, осим радозналих туриста. Тако су пирамиде постале вечна опомена, не само разбојницима и убицама, већ и свим другим људима да не чине злодела.

Трећу награду добила је Љиљана Глигоријевић из Житковца (Алексинац) за причу која садржи више легенди и објашњења о настанку назива конкретних места, а све у маниру кратке прозе и уз дискретно испољавање емотивног односа аутора према завичајности.

Зелени Гај, Вилин Луг, Црна Трава

У далекој прошлости, централни део општине Црна Трава био је под бујном вегетацијом, на ушћу Чемернице у Власину. Зелена, сочна трава, свакојако шибље, а изнад се простирала густа шума и честар. Место је називано Зелени Гај. Околиш веома неприступачан, стрм, тешко проходан, налик орловом гнезду. Разне приче о њему уливале су страх. Реке су аветињски одзвањале, па је ретко ко ту залазио.

Једном се чобани осмелише, сиђоше. Видели су како се виле расплетених коса, окићене цвећем, купају у чистини реке. Вративши се, пренели су виђено, а место од тада добија назив Вилин Луг. Убрзо се насељава јер је погодновало узгоју стоке.

У време Косовске битке, војвода Дејановић креће преко Вилиног Луга у помоћ цару Лазару. Војска застаје да се одмори. Уморни, одмах су заспали, омамљени јаким мирисима цвећа и разних трава. Опијени мирисима, зеленилом шуме, чистим ваздухом и жубором искричавих река, закасне на Косово. Сазнали су да је Лазар погинуо а царство изгубљено. Војвода је проклео траву:

„Црна и чемерна траво, црна и чемерна била,
ти нас опи и успава те закаснисмо и изгубисмо
царство. Куд на нама да остане клетва честитог
кнеза Лазара!“

Тако место доби нови назив – Црна Трава.
Више је назива који у себи носе назив из клетве
војника: Чемерница – река која се улива у Власину,
чемерика – отровна биљка, Чемерник – планина...

Ипак, за Црну Траву и читав крај који сачињава
општину може се рећи да је и даље прави Вилин
Луг и Зелени Гај. Нека таква и остане!

За стилски чврсту причу и одговарајући стилски компактан израз, којим је низ митских представа широко уграђених у свест народа доведен до оквира легенде, похвалу жирија добила је Слађана Тања Благојевић из Лесковца.

Котлајче

Село Орашац. Са обе стране вијугавог пута ка селу промичу густе шуме, ту и тамо пресећане напуштеним каменоломима. Са једне стране стрмина води у котлину, одакле се некада чуо јак хук „Бучје реке“. Доле, воденица. Прича се да су се у њој окупљале душе мртвих, давиле воденичаре, пировале... на путу су пресретале људе који су се возили чезама и дрвеним колима. Коњи су скакали, рзали... краве рикале. Људима су одузимале осећај за време и разум. Њима се чинило да путују, а у ствари до зоре су тапкали у месту. Неки су виђали појаве у виду наказа или девојке у белим хаљинама... Касније су све то препричавали, додајући још коју из маште. Те приче су испуњавале дуге зимске ноћи и држале на окупу старе и децу, која су се све више завлачила испод черги и од страха брзо успављивала. Приче су деловале још страшније док је лавезж промрзлих паса ломео тишину и чула се шкрипа корака неког комшије који чврсто гази по дубоком снегу. А онда снажно штапом залупа по дрвеним вратима. Отреса снег са гуња, опанака и вунених чарапа, баца од зноја масну кап на сто и прихвата понуђену врућу ракију.

Загреја са па поче: „Е, видех ја ноћас аветињу
како ми пред коња налете оздоле из котлајче...“.

Уз причу освануше.

Бајо Џаковић из Јагодине добио је похвалу жирија за савремен начин исказивања тесне везе између легенде и веровања.

Гумастро дрво

Сви су га звали Гумастро дрво, иако, наравно, није било од гуме.

Радило се о обичном дренавом дрвету, које се налазило на раскршћу брдских путева двадесетак километара од Равнова, и било је доста старо. Кажу да је ово чудно дрво пре неколико стотина година на готово необјашњив начин спасило српске хајдуке од Турака и од тада га Брђани из центра Србије сматрају скоро божанством. Када су, наиме, Турци готово сустигли хајдуке, обично дренаво дрво на трен се преобратило у чудесан и колосалан храст који је, уз то, на истуреним грамама био маскиран некаквом чудном материјом, сличној гуми. То је било довољно да хајдуци искористе пометњу и збуњеност међу Турцима и по мркломе мраку одјезде пут Шумадије, а разлог да народ назове дрво гумасти. Од тада, прича се, нико не сме да такне овај времешни и габаритни дренавак. Једанпут је то, веле, покушао неки бизнисмен из престонице јер му се учинило чудним, па је желео да му скине део коре за успомену, али му после догађаја који је уследио то никада више није пало на памет, а коса му је скроз побелела. Дрво га је, једноставно, неким невидљивим нитима снажнијим од челичних жица, привезало уз себе, а несрећни радозналац чуо је језиву поруку изречену безгласно и претеће:

„Не дирај у природу! Цела је она у савезу, а нарочито са Добрим! Ово је гумастро дрво које има задатак да чува Добро! Ако још једанпут будеш покушао, нестаћеш за трен!“

Од тада Гумастро дрво поносно стоји и проматра све што се догађа.

Похвалу жирија за изразито лиричан прилаз легенди добила је Мирјана Новокмет из Београда.

Голубица

Јелена је била јединица, кћи богатог племића. Само у пратњи слушкиње могла је шетати шумом којом је био окружен раскошни двораци њеног оца.

Једног дана, из густог шипражја појавио се коњаник. Њене очи среле су се са његовим, црним као жеравице. Од тог погледа осетила је талас тоpline, праћен дрхтавицом, који је обузео њено тело, а лице јој осенчио руменилом.

Трен у коме су им се срели погледи трајао је за њу читаву вечност. Довољно да схвати да је све до овог неочекиваног сусрета водила испразан живот размажене племкиње, да јој сва раскош којом је била окружена није могла угрејати срце као поглед овог незнанца, који је продро дубоко, кроз поноре очију.

У следећем трену, коњаник је нестао. Није га могла заборавити.

Успротивила се жељи родитеља и одбила богатог просца. За казну је постала затвореница у тврђави на Дунаву.

Ујутру би са бедема тврђаве посматрала реку. Једног јутра, учинило јој се да кроз густу маглу која се надвила над реком језди коњаник кога је једном срела. Ишао је према њој са испруженом руком. И када је био на корак од ње претворио се у голуба.

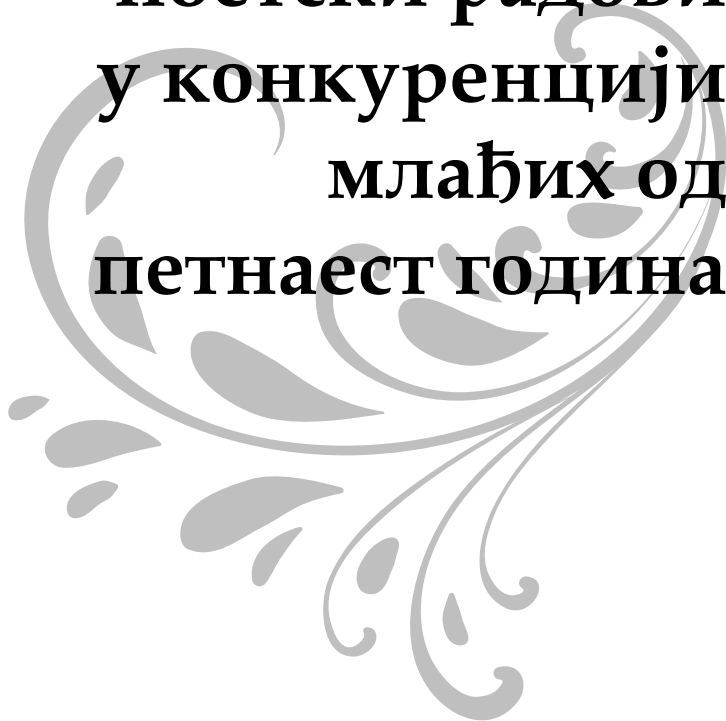

Слетео је на њено раме, кљуном дохватио и зањихао прамен косе. Затим је одлетео.

Чекала га је сваког јутра да опет дође. Посипала зрневље пшенице. И он је дошао, водећи са собом читаво јато. Лепршали су око тврђаве радосно гачући. Чула је свој сопствени глас како се претвара у кликтај. Постала је лака и прозрочно бела. Претворила се у голубицу.

Од тада, тврђава на Дунаву зове се Голубачка, а град покрај ње Голубац.

**Награђени
поетски радови
у конкуренцији
млађих од
петнаест година**

Прву награду освојио је Душан Мирчић, ученик VI/1 ОШ „Ђура Јакшић“ из Зајечара, за осавремењени стилски израз, кроз приближавање неправилног везаног стиха слободном стиху и за шири приступ теми, кроз третирање духа Римске империје као базе легенде.

Легенда из мог краја

На једном парчету земље
Сунце има посебно лице,
озарено сјајем Римског царства
ствара прве крунске темеље
уткане у срце
камером тимочке зенице.

Кроз године и векове, прах империје дише,
уздигући се из пепела,
па све више и више
уснуле главе војсковође смела,
градећи врх палате Ромулијана,
овенчане круном важног Диоклецијана.

А кад се бљештави знак са неба
ходником времена пробија,
жива слика императора и витештва вреба
и досаду вихор пркоса убија.

И данас то парче неба
над мојом главом се њише,
огромне шумске тепихе са земљом дели
да пуним плућима Краљевица дише;
Па управо ту, где се улива Тимок Црни у Бели,
са остатака рушевина скида нит паучине,
јачајући римски дух
новог Зајечара и Крајине.

За песму која наводи на размишљање о трајности легенди и у којој је на савремен начин пренета порука о континуитету прошлости и садашњости, друга награда додељена је Анастасији Коцић из Ниша.

Палилулац

Тајна накострешеног змаја
највећа легенда је мога краја.
Наисус и грађевине старе
обавија моћ таме.
Мит, легенда и истина,
историја и машта,
копља у Вилинграду и данас укршта...
На Палилули
Ага лулу од десет метара пали...
На Палилули
пушта змаја Палилулац мали...
Дим из чибука небо одену,
земљу маглом пови,
полетеше палилулски снови...
Пали лулу Палилулац мали...

Марији Стаменковић, ученици трећег разреда ОШ „Трајко Стаменковић“ из Лесковца, додељена је трећа награда за песму карактеристичну по стилском изразу, лакоћи и ширем размишљању о одликама легенди.

Легенда из мог краја

Седим, размишљам.
Полако дишем.
Тема је „Легенда“.
О чему да пишем?

Легенде су људи.
Легенде су приче.
То, човек је велики
којим сви се диче!

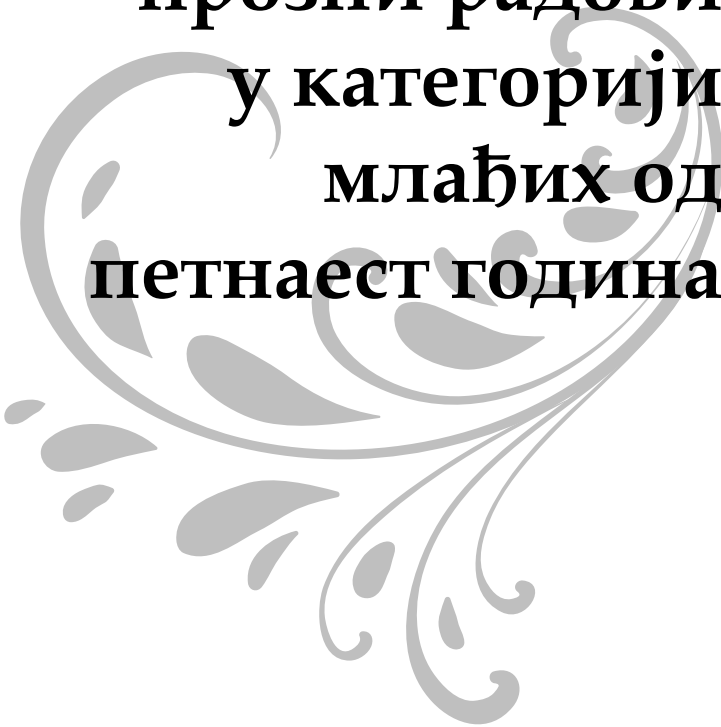
Ти људи су рођени
велики да буду.
Да воле свој крај,
своју родну груду.

Да воли и учи,
школе да отвара.
Легенда мог краја
наш је Свети Сава!

Са патњом свог народа
они се не мире.
Легенда је дар народу
и никада не умире!

**Награђени
прозни радови
у категорији
млађих од
петнаест година**

A decorative graphic element consisting of a large, light gray swirl that originates from the bottom left and curves upwards and to the right, framing the text. The swirl has several smaller, teardrop-shaped motifs along its path, giving it a fluid, organic appearance.

За комплексну причу којом је литерарно надограђена базична легенда, прва награда додељена је Николи Бошковићу, ученику VIII/2 ОШ „Васа Чарапић“ из Белог Потока.

Легенда о Златибору

Некада давно, у времену које још само прича памти, живео је младић Небојша, у земљи Срба, подно једне безимене планине. Зваху је само Гора. Од дечаштва је желео да се попне уз њене висове и истражи густе шуме, али није знао како.

Једном окупи најхрабрије момке свога села па кренуше, уз горски поток вијугавом стазом кроз дрвеће, до врха. Путовали су данима. Сусретали горске звери, расуте ливаде у окриљу гушћих четинарских шума и необичне дрвене идоле у облику борових стабала. Хране им понестајаше, ноге их почеше издавати, и дух клону...

Једног јутра, у освит зоре, иза највеће дрвене фигуре бора указа се чудно насеље горских људи, ненавикнутих на суседе. Неповерљиво су гледали колону младића, али им указаше гостопримство.

Иза њиховог села сијао је врх Горе. У пратњи ћутљивих сељана наставише успон. У средишту последњег борика, Небојша и другови угледаше приказ од којег застаје дах – чудесне златне борове. Цео је крајолик треперио од њихове светлости. Горски људи им се поклонеше. На њиховим лицима заблиста златни осмех. Они су били чувари тајне њихове Горе.

Набојша и другови наденуше име безименој планини – Златибор. Заклеше се да чувају тајну горских људи.

Легенда каже да су чувари златног бора и даље на врху ове планине.

Александра Стојковић, ученица VII/1 ОШ „Васа Чарапић“ из Белог Потока, освојила је другу награду за стилско уобличавање у бајковит исказ легенде о снази људске наде.

Легенда о извору Сакинац

Легенде се испредају да би остале у сећању, заувек утиснуте у мисли људи. Таква је и ова легенда о извору Сакинац. Вода на овом извору већ дуго тече, али није увек било тако. Тако легенда каже...

Текла вода, бистра, свежа и хладна. Разливала се шумом тражећи свој пут, своје мало корито. Била је драгоценост становницима околних подавалских села. Скупљали су је и чували у буради-ма – сакама. Најбистрија и најхладнија била је на самом извору. Извирала је из једне глатке и беле стене. Била је наобично драгоценост и чувала се као најдражи поклон. Био је то дар природе...

Те године била је велика суша. Све у природи је било жедно. И извор је имао све мање воде. Саке су остајале све празније па су сељани били јако забринуте. И десило се... једнога дана извор је пресушио. Туга се као магла развукла крајем. Сељани су обилазили место гледајући беспомоћно у стену како и она жедно тугује у својој осушеној белини.

Тога дана нешто се на стени променило. Појавили су се неки чудни знаци урезани у њу. Нико није знао шта они значе. Личило је на опроштајно писмо бистре воде. Стена је дуго, дуго била сува...

Једнога дана селима се почело ширити веровање – ако се запис на стени прочита или избрише, вода ће поново потећи. Поруку нико није умео прочитати, али су сви остали упорни да извор оживе. Својом љубављу, надом, веровањем и молитвама – успевали су. Запис је све више бледео и једног дана потпуно нестао. Прича се да је тај дан био необично светао, бео и чист као зора. Вода је поново потекла и умила лице белој стени. Наставила је да тече личећи понекад на праменове беле магле у зеленом крајолику.

Тече и данас, а на прошлост подсећа само име које јој дадоше – Сакинац. Према сакама у којима су некада давно чували воду.

Трећа награда додељена је Бојани Михаић, ученици VII/1 ОШ „Јован Јовановић Змај“ из Србобрана, за испољену критичност у приступу легенди.

Легенда из мог краја

Прича се да је пре много година, овде у данашњој Војводини постојало такозвано Панонско море.

Кажу да је било огромно.

Сунчеви зраци су се преливали у мрким таласима. Лепршави бели галебови су током целог дана на сребрним стенама испуштали дивне крикове, који су се ширили чак до врхова највиших планина. Јаких олуја овде никад није било.

Када би ветар дуноу, таласи би звиждали као да дозивају мале рибице, које су баш у то време излазиле на површину воде.

На пешчаним златним плажама је било пуно ситних, белих и сивих каменчића. То чудесно велико модро море постојало је, легенда каже, око пет векова и постојало би и данас да су људи хтели или знали да га воле. Нажалост, нису га довољно волели и поштовали, те је почело да тугује и да се губи, полако али видљиво.

Из дана у дан, море је испаравало и воде је било све мање. Сушило се и сушило, док једног дана није потпуно нестало.

На месту где је било предивно Панонско море сада су простране реке, а ветровима, који су компоновали прелепе арије, више нема ни трага.

А сунце, оно и даље сија и греје површину
Војводине, али не истим жаром као кад је ту било
оно плаво, чисто и никад заборављено Панонско
море.

Ко зна, ако љубави буде више, можда ће се и
море вратити!

Похвалу жирија за прецизну интерпретацију легенде из Карађорђевог времена добила је Ксенија Станковић, ученица V/2 ОШ „Васа Чарапић“ из Белог Потока.

Легенда о извору Карабунар (како је извор добио име)

Подно планине Авале, у селу Бели Поток, извире извор по имену Карабунар.

Вода са овог извора је хладна и питка, те одувек свраћа путнике пролазнике да се њоме освеже. Жубор воде са извора је врло интересантан, у једном моменту је невероватно јак и гласан да одзвања надалеко, а у следећем толико утихне да се има утисак да је пресушио.

Легенда каже да извор доби име по жени која је на извору на сав глас карала Црног Ђорђа, и како би она њега предала Турцима да му главу одрубе и на колац натакну. Но не лези враже, сасвим случајно туда иђаше Црни Ђорђе и сврати на извор да се освежи хладном водом, кад чу ове клевете и клетве на свој рачун.

Људи су у овом крају Црног Ђорђа углавном по јунаштву његовом знали, али не и по лику. Тако језичава жена није ни обраћала пажњу на намернике, већ је из свег гласа наставила да клевета.

Црни Ђорђе је упита:

„И шта кажеш, шта би ти урадила кад би срела Црног Ђорђа?“

„Шта – шта? Одмах бих обавестила Турке да га посеку!“

„Е, зато ћу ја теби ставити катанац на та твоја погана уста, па нећеш рећи више ни оно што треба!“

Несрећна жена, увидевши ко је пред њом, стане се бранити како то није мислила ни хтела рећи. Али узалуд... Крај извора, пред народом, Црни јој Ђорђе уста закатанчи.

И тако извор доби име Карабунар. А жубор воде људи и данас повезују са гласном причом жене која је карала и клеветала, а касније утихнула, због катанца на устима, заувек.

За приступ теми кроз скретање пажње на могућност настајања „породичних“ легенди, похвалу жирија добила је Марија Маринковић, ученица V/2 ОШ „Васа Чарапић“ из Белог Потока.

Хрисафидиси – ткачи златним концем

Девојачко презиме моје мема је Хрисафовић. Оно има посебну тежину за њену породицу, са татине стране. Истинита прича, која се десила пре пар стотина година, уписана је у легенде.

Хрисафовић, или Хрисафидис на грчком, значи ткач златним концем. Хрисафидиси су живели северно од Атине. Пре неколико векова, за време турске владавине, пра-прадеда је убио турског војника који је тражио харач (сакупљао или отимао новац од народа који је поштено радио а скромно живео).

После тог немилог догађаја кренуо је преко Скопља у бекство. Ту се задржао и развио посао, захваљујући умећу и златним рукама. Ткао је тадашњу одећу – кошуље са златним нитима и јелеке са златовезом. Породица се прочула по иметку, као вешти ткачи и трговци.

Када се на убиство мало заборавило, пра-прадеда се вратио у Грчку по своја два брата. Сва тројица су кренули даље, у Сарајево. Тамо, као имућне занатлије са југа, саградише велику кућу на Башчаршији. Пошто су се још презивали Хрисафидис, неко им је помогао да у презимену добију –ић и постану Хрисафовић. Све је то помогло да приметну трагове пред турском војском.

После су кренули неки нови ратови. Многи су преживели, неки не. Мамин деда је зглавио и на Голом отоку.

Породица је јединствена по свом презимену, не постоје они који се тако презивају, а да нисмо у сродству. Држали су се заједно док их најновији ратови нису раселили.

Ткачи златним концем, Хрисафидиси, ткају сада легенду о нашим коренима на све четири стране света.

Садржај

XX светосавски књижевни конкурс, <i>Владана Стојадиновић</i>	3
Од Суботице до Врања, од Озрена до Златибора..., <i>Слободанка Станковић Илић</i>	5
Легенда из мог краја	9
Молитва, <i>Војислав Аранђеловић</i>	10
Пошичка, <i>Војислав Аранђеловић</i>	12
Лети прича – змејна и љубавна, <i>Слободанка Станковић Илић</i>	15
Бараница или Глоса о путовању кроз Баранов град, <i>Небојша Ђорђевић</i>	22
Награђени поетски радови	25
Долазе две реке, <i>Слободан М. Стефановић</i>	26
Легенда о Калемегдану, <i>Јасмина Малешевић</i>	27
Девица, <i>Ковиљка Ристић</i>	29
Светосавље, <i>Миша Лазар</i>	30
Награђени прозни радови	31
Винарце, <i>Љубинка Станковић</i>	32
Ђавоља варош, легенда мог краја, <i>Снежана Јанковић</i>	35
Зелени Гај, Вилин Луг, Црна Трава, <i>Љиљана Глигоријевић</i>	35
Котлајче, <i>Слађана Тања Благојевић</i>	37
Гумасто дрво, <i>Бајо Џаковић</i>	39
Голубица, <i>Мирјана Новокмет</i>	41

**Награђени поетски радови у конкуренцији
млађих од петнаест година 43**

Легенда из мог краја, *Никола Мирчић* 44

Палилулац, *Анастасија Коцић* 45

Легенда из мог краја, *Марија Стаменковић* 46

**Награђени прозни радови у конкуренцији
млађих од петнаест година 47**

Легенда о Златибору, *Никола Бошковић*.....48

Легенда о извору Сакинац,
Александра Стојковић.....50

Легенда из мог краја, *Бојана Мухић* 52

Легенда о извору Карабунар,
Ксенија Станковић 54

Хрисафидиси – ткачи златним концем,
Марија Маринковић.....56

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

821.163.41-1(082.2)

821.163.41-32(082.2)

821.163.41-1-053.2(082.2)

821.163.41-32-053.2(082.2)

СВЕТОСАВСКИ књижевни конкурс (20 ; 2011 ;
Књажевац)

Конкурсни зборник XX/4 : зборник радова
награђених учесника XX Светосавског
књижевног конкурса / [уредник Владана
Стојадиновић]. - Књажевац : Народна
библиотека "Његош", 2011 (Ниш :
Interactiv). - 59 стр. ; 24 cm

Тираж 200. - Стр. 3-4: XX Светосавски
књижевни конкурс / Владана Стојадиновић. -
Стр. 5-7: Од Суботице до Врања, од Озрена до
Златобора --- / Слободанка Станковић Илић.

ISBN 978-86-87537-24-8

1. Стојадиновић, Владана [уредник] [аутор
додатног текста]

COBISS.SR-ID 188600588